

(de Rijke e. a.)

De heer **de Rijke**: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer wij niet treden in een repliek, dan wil dat niet zeggen, dat wij maar in het minst bevredigd zijn met het antwoord, dat wij hebben gehoord.

Voor het geval door geen der fracties stemming wordt gevraagd over een van deze begrotingen, dan verzoek ik, mede namens de andere nationaal-socialisten, aanteekening, dat wij geacht willen worden te hebben gestemd tegen de begroting voor hoofdstuk IX voor 1938, tegen de begroting van het Verkeersfonds voor 1938 en tegen de begroting voor de Staatsmijnen in Limburg voor 1938.

De **Voorzitter**: Van het verzoek van den heer de Rijke zal aanteekening worden gedaan.

De beraadslaging wordt gesloten.

De ontwerpen van wet:

Vaststelling van hoofdstuk IX (Departement van Waterstaat) der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1938 (2);

Vaststelling van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Verkeersfonds voor het dienstjaar 1938 (2E);

Vaststelling van de begroting van de Staatsmijnen in Limburg voor het dienstjaar 1938 (2P),

worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Aan den heer de Rijke en diens fractiegenooten wordt, op hun verzoek, aanteekening verleend, dat zij geacht wenschen te worden tegen deze ontwerpen van wet te hebben gestemd;

IV. Vaststelling van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Zuiderzeefonds voor het dienstjaar 1938 (2F).

De **Voorzitter**: De heer Sikkes was voornemens om het woord over dit ontwerp van wet te voeren, maar met het oog op den korten tijd, die ons overblijft voor de behandeling van de begroting voor het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, heeft hij van het woord afgezien. Ik dank den heer Sikkes zeer voor dit lofwaardig voorbeeld.

Het ontwerp van wet wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

V. Vaststelling van hoofdstuk VI (Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1938 (2).

De beraadslaging wordt geopend.

De **Voorzitter**: Ik geef allereerst het woord aan den heer Woltjer, die het gevraagd heeft.

De heer **Woltjer**: Mijnheer de Voorzitter! Het spreekt wel vanzelf, dat de Kamer behoefte heeft om over de mededeelingen der Regeering in zake haar gedragslijn ten aanzien van de schrijfwijze der Nederlandsche taal in de Memorie van Antwoord met haar van gedachten te wisselen. Daar een dergelijke gedachtenwisseling uiteraard onder de gegeven omstandigheden niet tot haar recht zou kunnen komen, schijnt het mijn fractie wenschelijk, dat zij thans uit de discussie wordt geëcarteerd en veroorloof ik mij, de Kamer te verzoeken, mij wel te willen toestaan, op een door u nader te bepalen dag de Regeering te interpellereen omtrent het door haar in zake de schrijfwijze der Nederlandsche taal gevoerde beleid.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, omtrent het verzoek van den heer Woltjer tot het houden van een interpellatie te beslissen morgen bij den aanvang van de vergadering.

De beraadslaging over het voorstel van den Voorzitter wordt geopend.

(de Zeeuw e. a.)

De heer **de Zeeuw**: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van de interpellatie-aanvraag van den heer Woltjer en uw voorstel zou ik een korte opmerking willen maken. Ik begrijp, dat de heer Woltjer een weg heeft gezocht, in verband met den tijd, die ons nu nog gelaten is voor de behandeling van deze begroting, om de quaestie van de spelling te behandelen, zoodat die behandeling beter tot haar recht zou kunnen komen. De heer Woltjer wil bij de behandeling der begroting weglaten de quaestie van de spelling, welke quaestie zeker een zeer belangrijk onderdeel van die behandeling zou hebben uitgemaakt. Wij staan thans voor de behandeling der begroting zonder dat wij definitief weten of de Kamer zal willen aanvaarden het voorstel van den heer Woltjer. Indien wij ingaan op den gedachtengang van den heer Woltjer moeten wij dat toch weten, vóórdat wij aan de behandeling van de begroting zijn.

Ik meen dus, dat wij over het voorstel van den heer Woltjer een beslissing moeten nemen vóórdat de Kamer overgaat tot de behandeling der begroting. Ik ben dan ook zoo vrij, Mijnheer de Voorzitter, voor te stellen om thans te beslissen over de aanvraag van den heer Woltjer.

De **Voorzitter**: Ik wensch den heer de Zeeuw er op attent te maken, dat ik niet het allergeeringste bezwaar er tegen heb nu eene beslissing te nemen. De reden, welke mij gemoeverd heeft een voorstel te doen eerst morgen te besluiten is deze, dat het mij vroeger jaren is overkomen, dat ik aan de Kamer voorstelde direct eene beslissing te nemen over eene interpellatie-aanvraag en mij toen uit de Kamer van verschillende zijden is verzocht, dat voortaan na te laten, en niet eerder eene beslissing te doen nemen dan daaropvolgenden dag. Wanneer dus de Kamer liever hedenmiddag eene beslissing wil nemen, dan heb ik daartegen niet het allergeeringste bezwaar.

Mag ik het er voor houden, dat de Kamer nu reeds direct eene beslissing wenschte te nemen omtrent de aanvraag van den heer Woltjer?

De heer **van Vessem**: Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag het woord.

De **Voorzitter**: Het woord is aan den heer van Vessem; het gaat thans alleen over de vraag van het tijdstip der beslissing betreffende het al dan niet verleenen van verlof tot het houden der interpellatie; nu of morgen. Over de interpellatie zelve wordt niet gesproken.

De heer **van Vessem**: Mijnheer de Voorzitter! Het zou verwondering kunnen baren, dat op het oogenblik, dat wij staan bij den aanvang van de behandeling der begroting van Onderwijs, voorgesteld wordt een interpellatie te houden over een onderwerp, dat onderdeel van die begroting uitmaakt.

De aanleiding tot dit voorstel moet dus wel gezocht worden in een bijzondere aangelegenheid en wel in deze: het schrijven, dat .....

De **Voorzitter**: Daar kunt u niet over spreken. U mag alleen spreken over het tijdstip der beslissing, of vergunning tot het houden der interpellatie zal worden verleend.

De heer **van Vessem**: Krijg ik dan straks nog daartoe gelegenheid?

De **Voorzitter**: Natuurlijk.

De heer **van Vessem**: Dan zie ik op dit oogenblik van het woord af.

De **Voorzitter**: Kan de Kamer zich dus vereenigen met de gedachte van den heer de Zeeuw om nu reeds direct eene beslissing te nemen over het al of niet toestaan van verlof tot het houden der interpellatie door den heer Woltjer?

Dienovereenkomstig wordt besloten.

41ste VERGADERING. — 28 APRIL 1938.

2. Vaststelling van hoofdstuk VI (Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) der Rijksbegrooting voor 1938.

(Voorzitter e. a.)

De beraadslaging over het verzoek van den heer Woltjer wordt geopend.

De **Voorzitter**: Mijnerzijds moet ik de Kamer beslist ont-raden de gevraagde interpellatie toe te staan. Zij zou een stap zetten op een weg, dien wij m. i. zorgvuldig moeten mijden. Wat toch is het geval?

De heer Woltjer wenschte op een nader te bepalen dag met „de Regeering” — gelijk het heet, niet met den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen — van gedachten te wisselen over een onderwerp, dat in den breede behandeld is in het Voorloopig Verslag en in de Memorie van Antwoord betreffende Hoofdstuk VI, zulks met de loffelijke bedoeling om de discussies over dat Hoofdstuk te bekorten.

Maar wij moeten niet uit het oog verliezen, dat wanneer de heer Woltjer het een of ander onderwerp uit de behandeling der begrooting wenschte te elimineeren, een ander lid met een ander onderwerp kan komen.

Die kwestie heeft zich jaren geleden voorgedaan in de Tweede Kamer. Zij heeft meer dan eens in die richting gehandeld, maar de Kamer is daarop teruggekomen, want zij heeft er zich rekenschap van gegeven, dat het een allergevaarlijkste weg was, dien zij had ingeslagen.

Ik heb de Kamer mededeeling gedaan van mijn inzicht, de Kamer beslisse.

De heer **Kranenburg**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mij volkomen willen aansluiten bij hetgeen u zooveen gezegd hebt. Ook mij komt het voorstel voor, ons te voeren op een gevaarlijken weg.

Men heeft tot dusver wel eens zien gebeuren, dat interpellaties werden uitgesteld tot de behandeling van een begrooting, maar thans wil men het omgekeerde gaan doen. Het is in elk geval een zeer ongewone wijze van handelen en een die, zooals u te recht gezegd hebt, ons zou brengen tot de mogelijkheid, dat tal van onderwerpen op deze wijze uit de discussies worden gelicht, en waar blijven wij dan?

Ik geloof, dat op het oogenblik de Kamer uiterst voorzichtig moet zijn met de uitbreiding van de discussies. Wij kunnen wel merken uit wat uit de publieke opinie zoo nu en dan naar buiten komt, dat de stemming ten aanzien van de uitgebreidheid van de redevoeringen, die hier gehouden worden, niet bijzonder gunstig is, en ik geloof, dat deze stemming niet geheel ongemotiveerd is.

Ten slotte toch is de positie van onze Kamer die van een Kamer van revisie. Wij moeten ons houden aan de groote lijnen van het Regeeringsbeleid; wij hebben geen recht van amendement, wij hebben geen recht van initiatief, wij hebben alleen het recht om eventueel tegen te houden en te controleren, en dan natuurlijk in de groote lijnen.

Wanneer de Kamer zich nu gaat begeven in alle mogelijke onderdeelen van de begrooting op zeer uitgebreide wijze, geloof ik, dat wij eigenlijk de constitutioneele functie van de Kamer niet op een juiste wijze toepassen. Dat wordt natuurlijk in sterke mate in de hand gewerkt, als men aanvaardt de mogelijkheid om een interpellatie te houden, zooals thans wordt voorgesteld door ons geacht medelid den heer Woltjer. Zooals u zelf al hebt gezegd, Mijnheer de Voorzitter, de quaestie van de spelling is uit en ter na behandeld in de Tweede Kamer; zij is in de stukken zelfs zeer uitvoerig behandeld. Is het nu noodig en gewenscht om deze spellingquaestie in deze Kamer van revisie nog eens zóó uitvoerig te behandelen, dat het niet mogelijk zal zijn binnen het raam van de begrooting te blijven, waar wij voor de behandeling van de begrooting op het oogenblik toch nog anderhalven dag over hebben? Om deze redenen zou ik de Kamer ten sterkste willen adviseeren, deze interpellatie niet toe te staan.

De heer **van Vessem**: Mijnheer de Voorzitter! Het voorstel, dat thans gedaan wordt tot het houden van een interpellatie over de spellingquaestie, met de klaarblijkelijke bedoeling om een onderwerp van de begrooting uit de behandeling voor het oogenblik te verwijderen, is blijkbaar het gevolg van het

(van Vessem e. a.)

schrijven van den Minister van Algemeene Zaken, door u vanochtend voorgelezen.

Mijnheer de Voorzitter! U hebt medegedeeld, dat u een brief hadt ontvangen van den Voorzitter van den Raad van Ministers van den volgenden inhoud:

„In verband met de omstandigheid, dat na vandaag practisch slechts nog morgen beschikbaar is voor de behandeling van de begrooting om te voldoen aan den inhoud van art. 15 der Comptabiliteitswet, veroorloof ik mij u te verzoeken, uwerzijds het mogelijke te willen verrichten om de afhandeling der nog niet afgedane begrootingshoofdstukken vóór 1 Mei te doen plaats vinden.”

U hebt daaraan toegevoegd:

„Het behoeft wel geen nader betoog, dat ik mij stiptelijk naar het verzoek van den Voorzitter van den Raad van Ministers zal gedragen.”

Mijnheer de Voorzitter! Terloops moge ik opmerken, dat het mij merkwaardig aandoet, dat in dit verband sprake is van een brief van den Voorzitter van den Raad van Ministers. Wanneer ik het reglement van den Ministerraad ter hand neem, zie ik niet, dat er hier een aanleiding was voor den Minister van Algemeene Zaken om naar buiten op te treden in zijn qualiteit van Voorzitter van den Raad van Ministers.

De **Voorzitter**: Ik kan u mededeelen, dat Zijne Excellentie zulks ook niet heeft gedaan. Ik heb gesproken. Ik heb het gedaan. De betrokken Minister heeft zich niet zoo genoemd.

De heer **van Vessem**: Mijnheer de Voorzitter! Daardoor is dit vraagpunt dus geëlimineerd.

Dan vind ik het zeer merkwaardig, dat een lid van de Regeering thans namens de Regeering zich wendt tot de Kamer.

De **Voorzitter**: Die brief is niet gericht tot de Kamer, maar tot den heer Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, en deze heer Voorzitter heeft uit deferentie voor de Kamer haar op de hoogte gesteld van dit schrijven. De Minister heeft zich niet tot de Kamer gewend.

De heer **van Vessem**: Mijnheer de Voorzitter! Ik verneem dus, dat de Minister zich heeft gericht tot den Voorzitter van de Eerste Kamer en dat dus blijkbaar door de mededeeling, die door den Voorzitter aan de Kamer is gedaan, bij den Voorzitter de meening heeft bestaan, dat deze brief ook bestemd was voor de Kamer.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil er slechts nu even de aandacht op vestigen, dat dit ingrijpen van de Regeering, zij het langs indirecten weg, in de werkzaamheden der Kamer, mij voorkomt te wijzen op een ontwikkeling van het parlementaire stelsel, die ik reeds eerder heb geconstateerd en die sterk gaat in dictatorialen.....

De **Voorzitter**: Ik moet u doen opmerken, dat u het weer onjuist voorstelt. Ik schijn zeer onduidelijk te zijn geweest.

Het is een brief, dien de Minister aan mij heeft geschreven. De Kamer wordt niet genoemd. Mij wordt dan ook niet verzocht, aan de Kamer daarvan kennis te geven.

Dus alle schuld — als zij er was, maar zij is er niet — zou rusten op den Voorzitter, op wiens handelingen u geene critiek heeft uit te brengen, maar waarvan de beoordeeling elders ligt.

In geen geval is er sprake van, dat u hier critiek kunt oefenen op wat de Voorzitter van den Raad van Ministers heeft gedaan door mij eenen brief te schrijven.

De heer **van Vessem**: Mijnheer de Voorzitter! U zult het mij wel ten goede willen houden, als ik u beschouw als een zoo integerend bestanddeel van deze Kamer, dat ik, wanneer uw persoon hierin gemengd wordt, mij niet kan voorstellen, dat de Kamer er buiten zou worden gelaten, maar van uw nadere toelichting neem ik gaarne nota.

2. Vaststelling van hoofdstuk VI (Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) der Rijksbegroting voor 1938.

(van Vessem e. a.)

Thans moge ik dan iets zeggen over den inhoud van dezen brief, waarin gezegd wordt, dat thans voor de behandeling van de begroting nog slechts twee dagen beschikbaar zijn om te voldoen aan den inhoud van art. 15 der Comptabiliteitswet. Wanneer ik art. 15 der Comptabiliteitswet opsla, dan lees ik in het eerste lid:

„Wanneer eenig hoofdstuk der begroting van uitgaven niet vóór den 1en Januari van het dienstjaar, waarvoor het moet strekken, bij de wet is vastgesteld, is Onze Minister aan wien over het betrokken hoofdstuk het beheer is opgedragen, om den dienst gaande te houden bevoegd, te beschikken over ten hoogste vier twaalfde gedeelten van de bedragen, welke in de verschillende artikelen van uitgaven der laatstelijk bij de wet vastgestelde begroting voor een geheel jaar zijn toegestaan.”

De **Voorzitter**: Ik moet u toch verzoeken, verder niet over dien brief te spreken. Op het oogenblik is aan de orde de vraag, of aan den heer Woltjer verlof zal worden verleend om eene interpellatie te richten tot de Regeering, maar dat heeft niets te maken met den brief, dien de Minister-President aan mij geschreven heeft. Het is slechts eene bloote mededeeling mijnerzijds geweest en die brief kan hier dus geen punt van discussie uitmaken; die brief is hier niet in debat. Over de quaestie van art. 15 der Comptabiliteitswet kan u dus zwijgen, daar zij niets te maken heeft met de vraag, die ons thans bezig houdt, de vraag nl. of al dan niet aan den heer Woltjer verlof zal worden verleend om de Regeering te interpellieren, verder niets.

De heer **van Vessem**: Juist, Mijnheer de Voorzitter! De vraag, of aan den heer Woltjer toestemming zal worden verleend tot het houden van een interpellatie, houdt dus verband hiermede, of het inderdaad noodzakelijk is deze extra bespoediging van de behandeling der begroting op het oogenblik door te voeren. Daarover zou ik dan iets willen zeggen.

De **Voorzitter**: Daar heb ik niets op tegen.

De heer **van Vessem**: Als ik dan mag spreken over hetgeen in dien brief aan de Kamer gezegd wordt .....

De **Voorzitter**: Neen, in dien brief wordt heelemaal niets aan de Kamer gezegd. Hij staat geheel buiten de interpellatieaanvraag van den heer Woltjer.

De heer **van Vessem**: Dan zal ik daarover zwijgen, maar dan mag ik wel zeggen, dat mij gebleken is, dat bij verschillende leden der Kamer de meening bestaat, dat deze begroting zou moeten worden aangenomen vóór den eersten Mei, zullen er niet groote moeilijkheden ontstaan voor het Departement van Onderwijs. Ik heb zoeven laten hooren uit art. 15 der Comptabiliteitswet, dat, wanneer de begroting niet is aangenomen vóór den eersten Januari, de Minister kan beschikken over 4/12 van de bedragen der begroting van het vorige jaar. Op het oogenblik kan ik niet beoordeelen, of die 4/12 van de begroting van het vorige jaar kunnen strekken tot voldoening van de uitgaven, die in de eerste vier maanden van dit jaar noodzakelijk zijn geweest. Het is zeer goed mogelijk, dat 4/12 van de begroting van het vorige jaar een bedrag uitmaken, dat groter is dan hetgeen dit jaar benodigd is vóór den eersten Mei, maar zelfs indien dat niet het geval ware en indien de fondsen van het Departement uitgeput zouden zijn, wordt hier uitkomst geboden door het tweede lid van art. 15 der Comptabiliteitswet, waarin gezegd wordt:

„Indien de eischen van den dienst zulks onvermijdelijk maken, zal, bij uitzondering bij bepaalde posten en onder mededeeling aan de Algemeene Rekenkamer en aan de Staten-Generaal, door den betrokken Minister, met medewerking van den Minister van Financiën, van het bepaalde in het voorgaande lid kunnen worden afgeweken.”

In elk geval zal dus, wanneer vóór den eersten Mei de begroting niet is aangenomen, de dienst van het Departement geen storing behoeven te ondervinden.

In verband daarmee zou ik in overweging willen geven thans, nu de begroting op den laatsten dag van April nog niet is aangenomen, hoewel zij reeds met 1 Januari aangenomen had moeten zijn, nu niet met zoo'n bijzonderen spoed deze zeer belangrijke begroting te gaan afhandelen; dat zou niet gewenscht zijn, nu daarvoor slechts beschikbaar kunnen worden gesteld deze halve dag en de dag van morgen. Hoezeer ik ook van meening ben, dat het gewenscht zou zijn, dat de begroting reeds op 1 Januari aangenomen zou zijn, nu de begroting op 30 April nog niet aangenomen is, is het ook geen bezwaar, wanneer ze aangenomen wordt op 3 Mei. Derhalve moet ik als de meening van mijn fractie te kennen geven, dat het verlof tot het houden van deze interpellatie niet moet worden verleend. Mijn fractie zou gaarne in overweging willen geven, dat op de gebruikelijke wijze, zooals men tot hedenochtend heeft kunnen verwachten, deze begroting zal worden afgehandeld.

De heer **de Zeeuw**: Mijnheer de Voorzitter! De opvatting van den heer Woltjer is bestreden door den heer Kranenburg. De bestrijding door den heer Kranenburg kwam hierop neer: Op het oogenblik wordt in het land geklaagd over de wijze van behandeling van de begroting door de Eerste Kamer; de Eerste Kamer wijzigd zich van een Kamer van revisie in een Kamer van repetitie. Ik wil er op het oogenblik niet over spreken, in hoever dit oordeel juist, overdreven is. Ik meen, dat de Kamer te dezen opzichte het beste doet, hetgeen u haar indertijd hebt aangeraden, nl. om na te gaan, door middel van het Seniorenconvent, in overleg met u, Mijnheer de Voorzitter, welke maatregelen getroffen moeten worden, opdat de begroting weer behandeld kan worden op dezelfde wijze, als in het verleden door de Kamer geschiedde, ik zou zeggen, als één compacte massa en niet in tusschenpoozen van December tot Mei toe. De oorzaak daarvan wil ik op het oogenblik niet bespreken, hoewel deze critiek toch wet te wijten is aan uw groote bereidwilligheid, Mijnheer de Voorzitter, om bij de behandeling van de begroting zooveel mogelijk rekening te houden met den wensch van onderscheidene Ministers, ook van den Minister, die u het schrijven heeft toegezonden, dat u zoo welwillend is geweest, hedenmorgen aan ons voor te leggen. De innerlijke betekenis van dit schrijven kan niet anders zijn dan dat u ook van de Eerste Kamer vraagt datgene te doen, wat mogelijk is om alles in orde te brengen volgens de ons voorgeschreven reglementen. In dit opzicht ben ik het niet eens met den vorigen spreker: hoe meer wij binnen dien termijn kunnen blijven, hoe beter ik het voor de administratie en voor den dienst in het algemeen acht. Is het dus mogelijk om de behandeling van de onderwijsbegroting zoo te doen zijn, dat wij binnen dien tijd nog gereed zijn, dan moeten wij elk geoorloofd en elk goed middel dat daarvoor te vinden is, aangrijpen.

Nu schuilt er in deze onderwijsbegroting een element, dat slechts tot op zekere hoogte met de onderwijsbegroting te maken heeft, nl. de quaestie van de spelling. Het is zeer goed denkbaar, dat de spelling zou zijn een zaak van algemeen Regeeringsbeleid en dat ze slechts zeer indirect te maken had met het beleid van Onderwijs. Feitelijk is dit ook zoo. De spelling is Regeeringsbeleid; de spelling is ons hier indertijd voorgelegd als Kabinetspolitiek en de spelling wordt in deze begrotingsstukken opnieuw Kabinetspolitiek genoemd.

Wanneer er hooggeplaatsten in ons land zijn, die anderen willen wijzen op het handhaven van goede regelen, dan is er in dit opzicht wel reden voor de Regeering om de hand in eigen boezem te steken en haar te zeggen: wanneer gij anderen herinnert aan een goeden regel, moet gij dan zelf niet dien goeden regel toepassen. Ten opzichte van het spellingvraagstuk is de regel gemaakt tot de meest mogelijke onregelmatigheid. Ik weet zeker, dat niemand in den lande het de Eerste Kamer kwalijk zal nemen, wanneer zij optreedt als Kamer van repetitie of als Kamer van revisie, indien deze zaak slechts op ernstige wijze door haar behandeld wordt.

Nu zou ik in het algemeen met den heer Kranenburg kunnen meegaan, maar er is geen regel zonder uitzondering. Het spellingvraagstuk vormt die uitzondering en als de heer Kranenburg wil weten hoe groot deze uitzondering is, wil ik er aan herinneren, dat indertijd zijn partijgenoot hier uren en uren

2. Vaststelling van hoofdstuk VI (Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) der Rijksbegrooting voor 1938.

(de Zeeuw e. a.)

bezig is geweest om het nut van de spelling, die toen Kabinetspolitiek was, uiteen te zetten. Ik meen, dat, als wij binnen den tijd, dien u wenscht, Mijnheer de Voorzitter — ik wil daaraan gaarne medewerken —, de begrooting afgehandeld krijgen, wij buitengewone maatregelen moeten nemen om dit onderdeel, dat in de Onderwijsbegrooting is geplaatst, behoorlijk te behandelen. Ik ben overtuigd, dat, indien dit vraagstuk niet op tijd in de begrooting behandeld had kunnen worden, toch wel een verzoek om een interpellatie te mogen houden zou zijn gekomen. Wij hebben voor de begrooting dan nog een kleinen middag en morgen den geheelen dag.

De Voorzitter: En eenen nacht.

De heer de Zeeuw: Mijnheer de Voorzitter! Nu kan ik alle critiek aanvaarden, maar als bij degenen, die critiek uitoefenen op de Eerste Kamer, zich ook de leden van de Tweede Kamer voegen, dan zeg ik: steek ook uw hand in eigen boezem. Waar ik altijd tegen geweest ben en nog ben, zijn de nachtvergaderingen aan de overzijde van het Binnenhof. In den regel, er zijn maar enkele uitzonderingen, bij bijzondere gelegenheden, wordt nachtwerk — en dat is in het algemeen ook zoo met parlementairen arbeid — geen goed werk. Ik meen, dat dit belangrijke spellingvraagstuk, waarvoor, en te recht, het geheele volk en vooral het schrijvende deel van het volk, zich interesseert, waarbij bovendien zooveel vraagstukken, niet alleen van spelling, maar ook van anderen aard, betrokken zijn, op zich zelf behandeld moet kunnen worden. Ik ben er van overtuigd, dat, als wij het verzoek van den heer Woltjer inwilligen, wij het spellingvraagstuk op een behoorlijken tijd en in behoorlijken vorm kunnen behandelen en wij niet behoeven over te gaan tot het houden van een nachtvergadering. Overigens zie ik niet in, dat bij de behandeling van de begrooting van Onderwijs zoodanige onderwerpen ter sprake zullen komen, dat deze ons bij elkaar meer dan 8 uur bezig zullen houden. Dat is de reden, waarom ik zal stemmen vóór inwilliging van het verzoek van den heer Woltjer. Ik zal dit doen, opdat wij gelegenheid krijgen — al erken ik, dat er eenige bezwaren aan dezen vorm verbonden zijn — dit zeer belangrijke en het volk zeer interesserende vraagstuk goed te behandelen. Ik geloof ook, dat het wel degelijk goed is voor de Regeering, dat eindelijk ook, niet alleen van de overzijde van het Binnenhof, goed, duidelijk en klaar wordt gezegd, welken kant het uit moet met deze schrikkelijke onregelmatigheid ten opzichte van onze spelling.

De heer de Savornin Lohman: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat men moeilijk zal kunnen ontkennen, dat wij ons bevinden in een zekeren noodtoestand. Wij lijden hier op het oogenblik aan tijdnood. Dat is ten slotte onze eigen schuld. Niet alleen omdat ook ik van meening ben — en ik sluit mij zelf daarbij uiteraard niet uit, Mijnheer de Voorzitter —, dat de discussies over de begrootingen langer geduurd hebben dan strikt noodzakelijk was, maar ook omdat de Kamer — en ook daarbij sluit ik mij zelf niet uit, en daarom kan men den brief, waarvan sprake is geweest, volkomen ecarteeren — behoorde te weten, dat vóór den eersten Mei de begrooting moet zijn afgehandeld.

De heer van Vessem: Het staat niet in de wet.

De heer de Savornin Lohman: Ik zal wel op uw argumenten ingaan als het mij past, Mijnheer van Vessem!

„Ieder wordt geacht de wet te kennen.” Dat geldt zeker van de Staten-Generaal. Ik moet, wat mij betreft, erkennen, dat ik aan die bepaling niet had gedacht. Maar het is volkomen juist, dat vóór 1 Mei de begrooting behoort te zijn afgehandeld.

Nu zegt de heer van Vessem: Het staat niet in de wet! Mijnheer de Voorzitter! Het systeem van de wet is ongetwijfeld, dat vóór 1 Mei de begrooting in het *Staatsblad* moet staan. Hoe was de toestand — u wilt mij veroorloven, Mijnheer de Voorzitter, met twee woorden daarop in te gaan — vóór 1927? Toen moest wettelijk vóór 1 Januari de begrooting zijn afgehandeld. Dat kon intusschen niet en daarom werd men aan

(de Savornin Lohman)

Financiën gedwongen tot allerlei maatregelen, die eigenlijk onwettig waren en die later moesten worden gelegaliseerd. In de Comptabiliteitswet werd daarom uitdrukkelijk bepaald, dat de Regeering over vier twaalfden kon beschikken over de eerste vier maanden van het jaar. Maar als die vier maanden voorbij zijn — of er dan nog geld over is, doet, anders dan de heer van Vessem meende, niets ter zake — kan niet meer over die vier twaalfden worden beschikt, tenzij op de manier van artikel 15, tweede lid, maar dat is kennelijk bedoeld als een zeer hooge uitzondering. Daar is sprake van bepaalde posten en er moet mededeeling van worden gedaan aan de Rekenkamer en aan de Staten-Generaal. Eerst dan kan door den betrokken Minister met medewerking van den Minister van Financiën worden afgeweken van den regel. Als de Staten-Generaal dus behoorlijk hun taak vervullen, moeten zij op 1 Mei met de begrooting klaar zijn. Wij hadden dat moeten weten, maar wij hebben daar — met mij was dat ten minste het geval — niet voldoende aan gedacht. Ik ben er derhalve dankbaar voor, dat onze aandacht daarop is gevestigd.

Daarvan uitgaande, Mijnheer de Voorzitter, vind ik het heel begrijpelijk, dat de gedachte is opgekomen in deze Kamer om een zeer belangrijk onderwerp uit te schakelen, een onderwerp, dat bovendien met de financiën, voorloopig althans, niets te maken heeft.

U heeft gezegd, Mijnheer de Voorzitter — en u weet, hoe gaarne ik bereid ben uw leiding te volgen; ik begrijp ook zeer goed het argument, dat u heeft aangevoerd, waarbij u ondersteund is door den geachten afgevaardigde den heer Kranenburg —, dat wij op deze wijze een gevaarlijken weg betreden. Intusschen is door u zelf in herinnering gebracht, dat indertijd herhaaldelijk in de Tweede Kamer aldus is gehandeld. De Tweede Kamer is daar inderdaad, zooals door u is geconstateerd, op teruggekomen. Ik zou echter meer van de bijzonderheden van die gevallen moeten afweten, om te kunnen beoordeelen, waarom de Tweede Kamer daarop is teruggekomen. Is dit geschied omdat dit ten slotte tot verlenging der discussies leidde? .....

De Voorzitter: Wilt u die hebben?

De heer de Savornin Lohman: Neen, Mijnheer de Voorzitter, ik wil u den last niet bezorgen, mij dezen foliant te doen overhandigen! Is de Tweede Kamer, Mijnheer de Voorzitter, daarop om de door mij zoo juist genoemde reden teruggekomen, dan wel in verband met de omstandigheid, dat later meer dan vroeger bijzondere onderwerpen bij bijzondere begrootingen zijn ondergebracht? Maar dit laat ik ter zijde. Ik zou het met u zeer bedenkelijk vinden, als wat hier misschien staat te gebeuren, een precedent zou worden, maar hier past toch wel de uitspraak: „Une fois fait pas coutume”. Wanneer wij dit voor ditmaal doen in deze zeer bijzondere omstandigheden, zouden wij zeer onverstandig doen, hiervan een precedent te maken.

Het belang van het onderwerp der spelling vordert evenwel m. i. een andere behandeling dan een bespreking in een nachtvergadering. U heeft natuurlijk volkomen gelijk, Mijnheer de Voorzitter, dat wij den tijd nog hebben om deze begrooting te behandelen, zelfs in details, indien wij bereid zouden zijn — indien wij er niet toe bereid zouden zijn, beschikt u trouwens toch over de bevoegdheid, waarvan u ook gebruik zult maken, om de Kamer zoolang bij elkaar te houden, als u wilt — te blijven zitten tot midden in den nacht. Maar u weet ook, dat, indien dat zou voorvallen, dit onderwerp zou behandeld worden in een volkomen leege Kamer, zonder dat het de belangstelling zou hebben, waarop het recht heeft.

Ik acht dit inderdaad een zeer belangrijk onderwerp. Waarom? Ik mag misschien even op de zaak ingaan, Mijnheer de Voorzitter?

De Voorzitter: Neen, beslist niet.

De heer de Savornin Lohman: Dan kan ik toch heel moeilijk betoogen, waarom het nu juist ten aanzien van dit onderwerp van belang is om het uit te schakelen en daar een speciale behandeling aan te wijden.

De Voorzitter: Dat heeft u reeds gedaan.

2. Vaststelling van hoofdstuk VI (Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) der Rijksbegroting voor 1938.

(de Savornin Lohman e. a.)

De heer **de Savornin Lohman**: Dat heb ik niet gedaan, want ik heb nog niet de argumenten genoemd, waarom ik de uitzondering wil voor de spelling. Een ander zal het misschien willen voor de verlaging van de leerlingenschaal, een derde zal het willen met het oog op de kweekelingen, een vierde misschien met het oog op het hoger onderwijs. Als ik nu betoog, dat wij hier met iets bijzonders te maken hebben, moet ik er toch iets over kunnen zeggen, en dan is dat het volgende. Bij de algemeene beschouwingen heeft de Minister-President erkend, dat wij hier op een onwettigen weg zijn, en dat heeft de Minister van Onderwijs eigenlijk gezegd, met eenigszins andere woorden, evenzeer erkend in zijn Memorie van Antwoord, terwijl hij niettemin om redenen, waarin ik nu niet tred, meent, dat wij dien onwettigen weg voorloopig moeten blijven bewandelen. Ik vind dit zoo belangrijk, dat ik het jammer zou vinden, en ook niet in overeenstemming met de taak van de Kamer, wanneer wij dit niet à tête reposée onder de oogen zouden kunnen zien.

U heeft opgemerkt, Mijnheer de Voorzitter, dat deze interpellatie gericht is tot „de Regeering” en niet alleen tot den Minister van Onderwijs. Ik ben het natuurlijk met u eens, Mijnheer de Voorzitter, dat dit inderdaad zoo is, en dat het hier betreft het beleid van het geheele Kabinet. Ik weet niet wat de bedoeling precies is van den interpellant, maar volgt nu daaruit, dat behalve de Minister van Onderwijs bij deze interpellatie ook de andere leden van het Kabinet of de Minister-President aanwezig moeten zijn? De Minister van Onderwijs representeert hier het geheele Kabinet. Ik voor mij zou met de tegenwoordigheid van den Minister van Onderwijs tevreden zijn, omdat de zaak toch vooral den Minister van Onderwijs regardeert.

Derhalve, hoe ongaarne ik ook van uw advies afwijk, Mijnheer de Voorzitter, ben ik van meening, dat deze interpellatie dient te worden toegestaan. Ik geloof bovendien niet, dat het oponthoud zoo groot zal zijn. Wij zullen deze begrooting dan op tijd kunnen afhandelen, en ik hoop en verwacht, dat de Kamer ook bij de behandeling van de interpellatie zelf een zelfbeperking zal betoonen, die zij, ik moet het ook wat mij zelf betreft tot mijn spijt erkennen, zich zelf wel eens te weinig oplegt.

De heer **van Rappard**: Mijnheer de Voorzitter! Met een enkel woord wil ik mij scharen aan de zijde van den geachten afgevaardigde den heer Kranenburg. Wij scheppen, door het voorstel-Woltjer aan te nemen, een zeer gevaarlijk precedent. Wij gaan — de Voorzitter wees er te recht op — lijnrecht in tegen wat in de Tweede Kamer usance is.

Vraagt men over een bepaald onderwerp een interpellatie aan en de begrootingen zijn in het zicht, dan wordt de interpellatie geweigerd, als het onderwerp der interpellatie gevoeglijk bij de beraadslaging over een der begrootingen kan worden behandeld. Wat wil men nu hier doen?

Een onderwerp, dat breedvoerig in de stukken is behandeld, wil men er uit lichten en apart gaan behandelen. Waarom? Omdat de Kamer niet tijdig met haar begrotingsarbeid gereed is.

Wij scheppen een precedent, waaraan de Kamer zelf schuld heeft.

Nu zegt de geachte afgevaardigde de heer de Zeeuw: de spellingquaestie gaat het heele Kabinet aan; het is Kabinetspolitiek.

Ik veroorloof mij er op te wijzen, dat bij andere hoofdstukken ook wel quaesties worden besproken, die het heele Kabinet raken. Maar dan denkt er toch niemand aan die quaesties er uit te lichten en bij een afzonderlijke interpellatie te behandelen. Dit is staatkundig onjuist.

Zooals ik zeide: wij scheppen een bedenkelijk precedent. Het volgende jaar is misschien de Kamer weer niet bijtijds klaar en dan kan een onzer, nu het hek eenmaal van den dam is, weer met een voorstel komen om een of ander onderwerp bij afzonderlijke interpellatie te behandelen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik werk hiertoe niet mede.

De heer **van Vessem**: Mijnheer de Voorzitter! Nu de geachte afgevaardigde de heer de Savornin Lohman met zooveel klem

(van Vessem e. a.)

de bewering herhaald heeft, dat de datum van 1 Mei in dezen een rol speelt, gevoel ik mij verplicht er nog even op te wijzen, dat dit niet in overeenstemming is met art. 15 van de Compabiliteitswet. Dit artikel stelt ter beschikking van den Minister van Financiën 4/12 van het bedrag der begrooting van het vorig jaar. In geen enkel opzicht bepaalt het, dat over dat bedrag beschikt moet worden vóór den eersten Mei van het loopende jaar. Bovendien is er het tweede lid, dat voor bijzondere gevallen als dit de gelegenheid geeft om den Minister aan fondsen voor zijn Departement te helpen; dus bestaat er geen enkele reden op het oogenblik de begrooting er door te jagen, zooals het voor-nemen is.

De heer **Woltjer**: Mijnheer de Voorzitter! Ik acht het niet noodig, in te gaan op alles wat hier gezegd is. De zaak zelf schijnt mij vrij eenvoudig. Er is over den vanmorgen door u geuit wensch toen niet verder gesproken, en ik ben er bij de aanvraag, die ik heb ingediend, dan ook van uitgegaan, dat de Kamer aan dien wensch zal voldoen. Dit neemt echter niet weg, dat de Kamer door uw mededeeling vanmorgen werd verrast en een nieuwe situatie is ontstaan, die naar de meening van mijn fractie afwijking van den gewonen gang van zaken wenschelijk maakt. Daarin, en daarin alleen, vindt het door mij gedane verzoek zijn motiveering. Ik meen dan ook te mogen betwisten, dat hier inderdaad een precedent zou worden geschapen in den zin, als men dat heeft aangenomen; formeel moge dit wellicht het geval zijn, materieel staat de zaak anders. Overigens sluit ik mij gaarne aan bij wat de heer de Zeeuw heeft gezegd over het verwijderde verband van het vraagstuk der schrijfwijze met de aanhangige begrootingen ik herinner er aan, dat ik opzettelijk dit vraagstuk bij de algemeene beschouwingen heb besproken. Ik meen dus mijn verzoek te moeten handhaven.

De beraadslaging over het verzoek van den heer Woltjer wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Thans komt in stemming het verzoek van den heer Woltjer aan de Kamer om hem te willen toestaan op een door mij nader te bepalen dag de Regeering te interpelleren omtrent het door haar inzake de schrijfwijze der Nederlandsche taal gevoerde beleid.

Het verzoek van den heer Woltjer wordt met 27 tegen 9 stemmen ingewilligd.

Vóór hebben gestemd de heeren Sikkes, Janssen de Limpens, de Zeeuw, de Jong, van den Bergh, de Savornin Lohman, Michiels van Kessenich, Nivard, Wiardi Beckman, de la Bella, Reinalda, Vijlbrief, Moltmaker, van Asch van Wijck, Bruineman, Barge, in 't Veld, Vorrink, van Voorst tot Voorst, Pollema, Janssen, Kolff, van de Bilt, Briët, ter Haar, Hiemstra en Woltjer.

Tegen hebben gestemd de heeren Maarsingh, de Bruijn, von Bönninghausen, van Vessem, van Rappard, van Embden, Kranenburg, de Rijke en de Voorzitter.

Afwezig bij deze stemming waren de heeren Kropman, van Citters, de Zwaan, mejuffrouw Ribbius Peletier, de heeren Droogleever Fortuyn, van Sasse van Ysselt, Anema, Fleskens, Steger, van Lanschot, Diepenhorst en de Vlugt.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat de heeren van Citters en van Sasse van Ysselt mij hebben bericht, dat zij om redenen van dringenden aard de vergadering hebben moeten verlaten.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De behandeling van het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk VI (Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) der Rijksbegrooting voor het dienstjaar 1938 (2) wordt hervat.